LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
Teisės akto projektas
2026-11-17 Nr. TAP-26-1411(2)
TAIS Nr. 26-13540(3)

Projektas

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS LIGOS IR MOTINYSTĖS SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. IX-110 22 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XVP-1529

2026 m. d. Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2026 m. spalio 7 d. sprendimo Nr. SV-S-870 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 3 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Nepritarti Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-110 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XVP-1529 (toliau – Įstatymo projektas) dėl toliau nurodytų priežasčių:

1. Įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad tais atvejais, kai vienas iš tėvų (įtėvių) ar globėjų nepasinaudoja jam priklausančiu neperleidžiamu atostogų vaikui prižiūrėti laikotarpiu, kitam iš tėvų (įtėvių) ar globėjų vaiko priežiūros išmoka būtų skiriama ir mokama už atitinkamą vaiko priežiūros laikotarpį. Lietuvos Respublikos darbo kodekso 134 straipsnio 3 dalyje nustatyta teisė vienam iš tėvų (įtėvių) ar globėjų pasinaudoti neperleidžiamu atostogų vaikui prižiūrėti laikotarpiu, kuris niekam negali būti perleistas. Taigi, Įstatymo projekto pasiūlymas vienam iš tėvų (įtėvių) ar globėjų vaiko priežiūros išmoką skirti ir mokėti tais atvejais, kai kitas iš tėvų (įtėvių) ar globėjų nepasinaudoja neperleidžiamu atostogų vaikui prižiūrėti laikotarpiu, sistemiškai nederėtų su Darbo kodekso nuostatomis.

Toks teisinis reguliavimas kelia riziką, kad nebus užtikrintas 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1158 dėl tėvų ir prižiūrinčiųjų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2010/18/ES (toliau – Direktyva), 5 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas neperleidžiamų vaiko priežiūros atostogų laikotarpio instituto veiksmingumas.

Direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta kiekvieno darbuotojo individuali teisė į keturių mėnesių vaiko priežiūros atostogas, o šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad du iš šių mėnesių negali būti perleidžiami kitam iš tėvų. Šiuo teisiniu reguliavimu siekiama užtikrinti, kad kiekvienas iš tėvų turėtų individualią teisę į vaiko priežiūros atostogas ir realią galimybę ja pasinaudoti.

Direktyvos 8 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad išmoka už Direktyvos 5 straipsnio 2 dalyje nurodytas vaiko priežiūros atostogas turi būti nustatoma taip, kad skatintų abu tėvus jomis naudotis. Direktyvos 20 konstatuojamojoje dalyje pabrėžiama, kad individualios ir

neperleidžiamos vaiko priežiūros atostogos padeda skatinti tėvus vyrus aktyviau dalyvauti vaikų priežiūroje ir sudaryti palankesnes sąlygas motinoms grįžti į darbo rinką.

Direktyvos 46 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad galimybė vienam iš tėvų perduoti kitam daugiau kaip du iš keturių Direktyvoje numatytų vaiko priežiūros atostogų mėnesių nelaikoma darbuotojui palankesne nuostata, todėl siūlomo teisinio reguliavimo atitiktis Direktyvai turi būti vertinama atsižvelgiant į jo poveikį Direktyvoje įtvirtintam neperleidžiamam vaiko priežiūros atostogų laikotarpiui. Vien siekis suteikti šeimai papildomą finansinę naudą savaime nepateisintų reguliavimo, kuris neatitiktų minėtų Direktyvos nuostatų.

2. Įstatymo projekte taip pat siūloma nustatyti, kad tais atvejais, kai vienas iš tėvų (įtėvių) ar globėjų pasinaudoja neperleidžiamu atostogų vaikui prižiūrėti laikotarpiu, būtų skiriama ir mokama papildoma vaiko priežiūros išmoka kitam iš tėvų (įtėvių) ar globėjui. Neapibrėžta, kas Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo (toliau – Įstatymas) kontekste būtų laikoma „papildoma“ vaiko priežiūros išmoka:

2.1. Jei Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad papildoma vaiko priežiūros išmoka už tą patį laikotarpį būtų mokama tuo pačiu laikotarpiu, kai kitas iš tėvų (įtėvių) ar globėjų jau gauna vaiko priežiūros išmoką, pažymėtina, kad pagal Įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą vaiko priežiūros išmoka už to paties vaiko priežiūrą tuo pačiu laikotarpiu mokama vienam iš teisę ją gauti turinčių asmenų, atitinkančių Įstatyme nustatytas sąlygas. Tai reiškia, kad jam, be kita ko, turi būti suteiktos atostogos vaikui prižiūrėti. Vadovaujantis Darbo kodekso 134 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatomis, atostogos vaikui prižiūrėti suteikiamos pagal šeimos pasirinkimą vienam iš turinčių teisę į atostogas vaikui prižiūrėti asmenų, be to, nustatyta, kad neperleidžiamų dviejų mėnesių trukmės atostogų vaikui prižiūrėti dalies abu tėvai (įtėviai, globėjai) negali imti tuo pačiu metu. Taigi galimybė abiem tėvams (įtėviams) ar globėjams tuo pačiu laikotarpiu gauti vaiko priežiūros išmoką sistemiškai nederėtų su nurodytomis Įstatymo ir Darbo kodekso nuostatomis.

Socialinio draudimo sistema yra paremta valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimu, o atitinkamos valstybinio socialinio draudimo išmokos yra mokamos nutikus draudžiamajam įvykiui. Vaiko priežiūros išmoka yra motinystės socialinio draudimo išmoka, kurios paskirtis – kompensuoti dėl vaiko priežiūros prarastas darbo pajamas. Tad, jeigu vienam iš tėvų (įtėvių) ar globėjų suteikus neperleidžiamų atostogų vaikui prižiūrėti dalį tuo metu būtų mokama vaiko priežiūros išmoka abiem tėvams (įtėviams) ar globėjams, būtų pažeistas dvigubų išmokų už tą patį draudžiamąjį įvykį vengimo principas.

Toks pasiūlymas mažintų paskatas siekti vieno iš pagrindinių Direktyvos tikslų – skatinti tolygesnį vaikų priežiūros pareigų pasidalijimą tarp motinų ir tėvų, aktyvesnį tėvų vyrų įsitraukimą į vaikų priežiūrą ir sudaryti palankesnes sąlygas motinoms sugrįžti į darbo rinką. Direktyvos 20 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad individualių ir neperleidžiamų vaiko priežiūros atostogų laikotarpių nustatymu siekiama paskatinti tėvus vyrus naudotis jiems priklausančiomis atostogomis ir palengvinti motinų grįžimą į darbo rinką. Todėl galimybė abiem tėvams (įtėviams) ar globėjams tuo pačiu metu naudotis neperleidžiamu vaiko priežiūros atostogų laikotarpiu, kurio metu abiem tėvams (įtėviams) ar globėjams būtų mokama vaiko

priežiūros išmoka, neskatintų jų pakaitinio dalyvavimo vaiko priežiūroje ir nesudarytų papildomų paskatų motinoms anksčiau sugrįžti į darbo rinką.

2.2. Jei Įstatymo projektu vis dėlto siūloma nustatyti papildomos vaiko priežiūros išmokos mokėjimą po to, kai baigiasi šiuo metu Įstatyme nustatyto vaiko priežiūros išmokos mokėjimo laikotarpis, pažymėtina, kad šiuo metu Lietuva yra viena iš Europos Sąjungos valstybių, kuriose užtikrinamas ilgas apmokamas vaiko priežiūros laikotarpis – vaiko priežiūros išmoka gali būti mokama iki vaikui sukaks 18 arba 24 mėnesiai, o atostogos vaikui prižiūrėti gali būti suteikiamos iki vaikui sukaks 3 metai. Pernelyg ilgas pasitraukimas iš darbo rinkos gali turėti neigiamų pasekmių asmenų, ypač moterų, užimtumui, profesinių kompetencijų išsaugojimui, karjeros galimybėms ir ilgalaikiam darbo užmokesčio augimui. Be to, atsižvelgiant į tai, kad vaiko priežiūros išmokomis daugiausia naudojasi moterys, ilgesnis išmokos mokėjimo laikotarpis gali dar labiau įtvirtinti netolygų vaikų priežiūros pareigų pasidalijimą tarp motinų ir tėvų bei didinti moterų ir vyrų ekonominę nelygybę.

3. Įstatymo projekte numatytoms nuostatoms dėl papildomų vaiko priežiūros išmokų mokėjimo, kai kitas iš tėvų (įtėvių) ar globėjų gauna vaiko priežiūros išmoką už neperleidžiamą vaiko priežiūros laikotarpį, įgyvendinti reikėtų apie 124 mln. eurų papildomų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšų per metus. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai“ (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas, bylos Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03), kad „teisės norma, kuria valstybė prisiima atitinkamą įsipareigojimą, <...> turi būti paremta materialiniais ir finansiniais ištekliais“ (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 12 d. nutarimas, bylos Nr. 8/96). Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2027 m. prognozuojamas teigiamas motinystės socialinio draudimo rūšies rezultatas, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė planuoja 2026 m. Seimo rudens sesijoje pateikti Seimui svarstyti Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-110 pakeitimo įstatymo projektą, kuriuo, siekiant užtikrinti socialinių garantijų šeimoms vaiko gimimo ir priežiūros laikotarpiu sistemos gerinimą, bus siūloma sistemiškai tobulinti ligos, motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokų teisinį reguliavimą, nėra galimybių prisiimti papildomų finansinių įsipareigojimų, susijusių su Įstatymo projektu siūlomų nuostatų įgyvendinimu.

Ministras Pirmininkas

Socialinės apsaugos ir darbo ministras